

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (PROJECT) Α΄ ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ

Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ ΓΕΕΛ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ ΜΕ ΘΕΜΑ:

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΩΝ ΡΙΖΑΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ

Επιβλέπων καθηγητής: δρ. Μουσικολογίας κ. Γεώργιος Ζήσιμος

Αθήνα 2012-2013

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΩΝ ΡΙΖΑΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ

Λίγα βιογραφικά στοιχεία

Ο Μάνθος και ο Γεώργιος Ριζάρης, ήταν υιοί του Ρίζου και της Καλής. Και τα δυο παιδιά μεγάλωσαν σε φτωχό περιβάλλον στο χωριό Μονοδένδρι Ζαγορίου Ιωαννίνων.

Ο Μάνθος ξενιτεύτηκε στη Νίζνα της Ρωσίας, όπου τον κάλεσε ο αδερφός της μητέρας του (δηλαδή ο θείος του). Ασχολήθηκε με το εμπόριο και πολύ σύντομα με το επιχειρηματικό δαιμόνιο που τον διέκρινε, οργάνωσε τον δικό του εμπορικό οίκο τον οποίο επεξέτεινε στην Οδησό, την Βεσσαραβία και την Κωνσταντινούπολη. Πρώτη φροντίδα του Μάνθου ήταν να προσκαλέσει το 1806 από την πατρίδα του τον αγαπημένο αδελφό του Γεώργιο, τον οποίο δεν γνώριζε ούτε κατ' όψιν. Ευτυχώς όμως βρήκε σ' αυτόν όλα τα προσόντα εκείνα τα οποία υπήρχαν και στον ίδιο. Και όπως συνήθως λένε *εν δυσίν ή πολλοίς σώμασι μία και μόνη ψυχή, μία θέλησις και πολλαπλάι ενέργειαι, και πολλαπλά αμοιβαία και ανυπολόγιστα ωφελήματα*. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των Ριζάρων είναι η φιλογένεια, η ένθερμη προς την υπόδουλη πατρίδα αγάπη τους. Επίσης η βαθειά ευσέβεια και θρησκευτικότητα τους ήταν απότοκος της βιώσεως του χριστιανικού ήθους.

Με την θαυμαστή διορατικότητα και την αγαθή προαίρεσή τους διέγνωσαν τις ανάγκες της εποχής, πού ήταν εθνικές, εκπαιδευτικές, εκκλησιαστικές, και συνέλαβαν τον τρόπο και τα μέσα προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις δύσκολες καταστάσεις με την βοήθεια σπουδαίων προσωπικοτήτων και λογίων της εποχής. Ο Μάνθος απεβίωσε στις 25 Μαρτίου 1824. Η ημερομηνία γέννησης του κατόπιν συγκριτικής μελέτης και έρευνας πιθανολογείτε περί το 1764. Ενώ ο Γεώργιος Ριζαρης γεννήθηκε το 1769 και απεβίωσε το 1841.

Προβληματισμός Ριζαρών.

Οι Ριζάρες λοιπόν προβληματιζόταν σχετικά με την δουλεία του Ελληνικού έθνους. Η αλληλογραφία τους με λογίους και ανθρώπους του πνεύματος της εποχής τους δίνει την λύση. Τους ενεφύσησαν λοιπόν την ιδέα ότι το υπόδουλο Έθνος είχε ανάγκη οικονομικής ενισχύσεως, προκειμένου να ελευθερωθεί από τον τουρκικό ζυγό, και ότι μπορούσε το Ελληνικό κράτος να αναστηθεί διά της Ελληνικής Παιδείας και να σωθεί διά της Εκκλησίας, εάν στηριζόταν στα αιώνια βάθρα της φυλής, τα οποία ήταν η παράδοση και η πίστη. Τα δύο αυτά κίνητρα της ψυχικής δομής των Ριζαρών τους ωθούν προς την ηθική δράση, αποτέλεσμα της οποίας ήταν το μεγάλο τους έργο, το οποίο υπήρξε εθνικό και πνευματικό. Σε επιστολή του ο Γεώργιος Ριζάρης προς τον Αδαμάντιο Κοραή, χαρακτηρίζει τον εαυτό του ως κατά δυστυχίαν ολιγομαθή¹.

---

¹ Χρ. Παπαδοπούλου, Επιστολή Γεωργίου Ριζάρη προς Αδαμάντιο Κοραή, εκ Μόσχας 1825.

Σεβάσμιέ μου Κύριε. Είμαι κατά δυστυχίαν, ολιγομαθής, αγάπησα όμως πάντοτε τας μαθήσεις και ετίμησα τους πεπαιδευμένους, αλλ' αι δυστυχίαι της Ελλάδος δεν με εσυγχώρησαν να ευχαριστήσω την επιθυμίαν μου. Δια τας ίδιας δυστυχίας και εγώ και ο μακαρίτης αδελφός μου εζήσαμεν μακράν της πατρίδος μας και επιθυμώντας να την ιδώμεν ελευθέραν απωλέσαμεν τον καιρόν μας και ήδη πλησιάζει και εις εμέ η γεροντική υληκία χωρίς να έχωμεν κληρονόμους. Αλλά και ο μακαρίτης αδελφός μου και εγώ απεφασίσαμε να αφίσωμε κληρονόμον την πατρίδα μας και επειδή, κατά την γνώμην μας, δεν είναι άλλο ωφελιμότερον από την παιδείαν και ορθήν ανατροφήν των νέων ο πρό ενώς χρόνου αποθανών αδελφός μου Ματθαίως διώρισεν το επιβάλον μέρος της καταστάσεως μας, με το οποίον ενώνω και εγώ το εδικόν μου, διά να συστήσωμε σχολειόν εις την πατρίδα μας. Αλλ' επειδή η Ήπυρος ευρίσκεται τώρα εις δεινάς περιστάσεις πρέπει να προσμένωμε να ιδώμε τι θα γένη και η μερική μου πατρίς το Ζαγώρικαι τότε αποφασίζω τον τόπον όπου υμπορεί να συστηθή η σχολή με περισσότεραν ελπίδα στερεώσεως και ασφαλείας. Εν τοσούτω καταγίγνομαι να συνάξω τα διεσπαρμένα χρήματά μας, τα οποία καταθέτω εις τα ασφαλέστερα μέρη αυτού, ευχαριστούμενος και με ολυγότερον τόκον διά να υμπορώ να τα σύρω εις την πρώτην ευχερίαν και να τα δανείσω εις την Ελλάδα όλα η εις άλλο μόνημον αυτής κατάστημα μετά τόλου του οποίου υμπορεί αιωνίως να κυβερνάται το σχολίον μου αλλά με όλην την διαθήκην του μακαρίτου αδελφού μου και με όλην την επιθυμίαν μου να χρησμεύσω

Λίγο αργότερα έρχεται η επιστολή του Αδαμαντίου Κοραή η οποία στηρίζει τον Γεώργιο Ριζάρη ψυχολογικά, ηθικά και πατριωτικά². Η στήριξη όμως έρχεται προς τον Γεώργιο Ριζάρη και από τον συμπατριώτη του Νεόφυτο Δούκα³. Το

περισσότερον εις την πατρίδα μου δεν είμαι όμως τόσο ισχυρογνώμων ώστε να μην προτιμήσω άλλο μέρος της Ελλάδος όπου υμπαρώ να συμπεράνω ότι τα εξοδά μου θα φανούν οφελιμώτερα μέσα προς κοινήν παιδευσιν του Γένους παρακαλώ την σοφολογιωτήτά σου να με καταγράψεις αγοραστήν 200(διακοσίων) σωμάτων καθ' ενός των συγγραφέων όσους εξέδωκες από του 1824, τα οποία με πρώτην ευχερίαν να σταλθούν δια Λούβρον εις παραλαβήν κύρ Παναγιώτη Πάλη με διορισμόν σου του να πέμψη εις Κορφούς του εκείσε κύρ Αναστάση Ιωάννου Κόνιαρη και όσα στείση η τιμή των ομού μετά εις τους Κόρφους εξοδά των θέλει μου τα τραβίση δια εδώ να τα πλερώσω συντροφευοντάς μου κατάλογο λογαριασμού τους. Όχι και δεν υπάρχει τρόπος του εξ' αυτόθι τραβίγματός του γράψε μου και σου τα εμβάζω από εδώ. Φανερόσόν μοι προς τούτοις και όλας τας εις το εξής μελοτομένας σου εκδόσεις συγγραφέων διά να ακολουθήσωμεν το ίδιον και εις τον παρεμπρός. Μένω λοιπόν εύελπις ότι μέλλεις με τιμήσει με απαντησίην σου του ότι εδέχθης την παράκλησίην μου. Εάν είχα ανταποκριτήν αυτού εις Παρήσιον ήθελα γράψη διά να αγοράζη τα βυβλία σου και πέμπη ως ειρήται, επειδή όμως δεν έχω, εξανγκης γράφω προς σε και δεν αμφιβάλω ότι θα με συγχωρέσης το θάρος τούτο. Υγειέναι, ζισαι πολλά έτη διά να ωφελής την Ελλάδα και κατάγαψε και εμέ μεταξύ των φίλων σου και των αδόλων φιλογενών. 5 Μαΐου 1825, Μόσχα Ο πρόθυμος εις τας προσταγάς σου Γ. Ριζάρης Ζαγωρήσιος εκ του χωρίου Μονοδένδρι (sic)

² Χρ. Παπαδοπούλου, Απάντηση Αδαμάντινου Κοραή προς Γεώργιο Ριζάρη , την 5 Μαΐου 1825.

Τιμιώτατε Κύριε Γεώργιε Ριζάρη. Η επιστολή σου της 23 Μαρτίου με αναγκάζει να σε δώσω μάλλον τον εις πολλά ολίγους πρέποντα τίτλον «χρησιμώτατος» επειδή απεφασίσατε και σύ και ο μακαρίτης αδελφός σου να κατασταθήτε χρήσιμοι εις την πατρίδα, αφήνοντας την κληρονόμον εις όλην σας την παριουσίαν. Τοιαύτη γενναία και όντως Ελληνική απόφασις, εις τας παρούσας χρείας της κοινής ημών μητρος και πατρίδος γίνεται ασυγκρίτως επαινετωτέρα διότι συνεργεί εις των αδελφών μας Ελλήνων την παιδείαν, από την οποίαν άλλο ωφελιμώτερον, ως ορθώς κρίνεις και λέγεις, δεν είναι διότι η παιδεία μόνη δύναται να φυλάξη την με τόσα αίματα και τόσους κόπους αποκτηθείσαν ελευθερίαν. Η γνώμη σας, χρησιμώτατε φίλε, είναι να χρησιμεύσητε εις την μερικήν σας πατρίδα, το Ζαγόρι, συσταίνοντες Σχολεία εις παιδείαν των νέων. Αλλ' αναγκαζόμενος υπό των περιστάσεων να αναβάλης τού ιερού τούτου σκοπού την πλήρωσιν κλίνεις εις την γνώμην να δανείσης την περιουσίαν σας εις την κοινήν πατρίδα, διά να φροντίση αυτή να καταστήση το Σχολείον ή εις το Ζαγόριον ή όπου αλλού κριθή χρησιμώτερον. Φρόνιμος και η προτίμησις της μερικής σου πατρίδος, φρονιμωτέρα και η συγκατάθεσις εις ότι αποδείξουν αι περιστάσεις χρησιμώτερον εις την κοινήν πατρίδα. Αν ερωτάς λοιπόν και εμέ περί τούτου, η γνώμη μου είναι, φίλε, να γράψεις ανυπερθέτως εις την Κυβέρνησιν της Ελλάδος, και εξαίρετως εις τον φρόνιμον αυτής πρόεδρον Κουντουριώτην (προς τον οποίον αν αγαπάς και με προστάξης θέλω γράψειν και εγώ ιδιαιτέρως να μεταχειρισθή την ευεργεσίαν σας κατά το παρόν εις την κοινήν παιδείαν όλων των Ελλήνων και όταν αι περιστάσεις το συγχωρήσωσι να λάβη φοντίδα εξαίρετον, ως είναι δίκαιον, και διά τους συμπατριώτας σας Ζαγοριανούς. Μην αμφιβάλλεις, φίλε, ότι ωφελών την κοινήν πατρίδα ωφελείς εν ταυτώ και την μερικήν και γίνεσαι τώ όντι χρήσιμος εις όλην την Ελλάδα).

³ Χρ. Παπαδοπούλου, ένθ. ανωτ. σ. 44-45 επιστολές του Νεοφύτου Δούκα προς Γ. Ριζάρη. α) *Αγαπητέ μοι συμπατριώτα, εύχομαι σε εκ ψυχής. Ακούσας, ότι διηνεκώς φροντίζεις να κατορθώσης τον θεοφιλή σου σκοπόν, χαίρομαι και εύχομαι εις αγαθόν Θεόν να σε ενδυναμώνη εις τούτον και περισσότερον επειδή ότι καλόν και αν κάμη τις εις τούτον τον κόσμον, τούτου θέλει εύρη πολλαπλάσιον εις τον άλλον ως τόσο, επειδή είμεθα υποκείμενοι, ως άνθρωποι, και εις θάνατον, πρέπει να επιταχύνωμεν περισσότερον εις τα έργα μας, δια να μη μείνωσιν ατελή, αλλά να τα απολαύσωμεν και ζώντες και αποθανόντες τούτο κάμνω και εγώ, τούτο συμβουλεύω και τους φίλους μου υγίαινε αγαπητέ μου συμπατριώτα. Τη 5 Απριλίου 1839, εκ της Αιγίνης Νεόφυτος Δούκας.* β) *Αγαπητέ μοι και φίλτατε συμπατριώτα Κ. Γεώργιε. Ο συμπατριώτης μας Κ. Ν. Ιωαννίδης, ο εισαγγελεύς επέρασε, κατά τύχην, εντεύθεν ηρώτησα περί της υγείας σας η οποία είναι αναγκαιότατη εις την πατρίδα, διά να αξιωθής να τελειώσης τον θεάρεστον σκοπόν σου. Αλλά, μεταξύ λόγων, μοι είπε τι περί της*

γεγονός του αναλφαβητισμού τον προβληματίζει ιδιαίτερα γι' αυτό και οραματίζεται την ίδρυσή σχολής όπου θα μπορούν οι Ελληνόπαιδες να μαθαίνουν γράμματα και να τιμώνται οι πεπαιδευμένοι όπως ακριβώς έπραττε και ο ίδιος. Η συμβολή των Ριζαρών στον αγώνα υπέρ της ελευθερίας του έθνους κατέστη σημαντική, όπως προκύπτει από τις γενναίες χορηγίες τους προς το Έθνος και την Εκκλησία από σχετικά κείμενα⁴.

Οραματισμός ιδρύσεως Εκκλησιαστικής σχολής.

Με την επωνυμία Ριζάρης εννοούμε την Ριζάρειο αδελφότητα, του Μάνθου και Γεωργίου, τους αγαπημένους αυταδέλφους, που συνεργάστηκαν με αγάπη και σύμπνοια⁵. Ήταν αυτοί που βίωσαν με κοινό φρόνιμα την ίδια ποιότητα ψυχής,

---

αγίας σου διαθήκης, ότι είναι κατά τι ελλιπής, ως προς τους νόμους των Ελλήνων. Εάν λοιπόν ούτως έχη, αναγκαίον νομίζω να φροντίσητε περί τούτου, συμβουλευόμενοι και φίλους και νομικούς, να αναπληρώσητε το ελλιπές διά να εκτελεσθή ο θεάρεστός σου σκοπός, χωρίς πραγμάτων και κρισολογιών, καθώς είναι αρεστόν και Θεώ και ανθρώποις. Υγίαίνε, άριστε μοι συμπατριώτα, περιμένων καμέ την ερχόμενην άνοιξην, εάν ο Θεός παρατείνη μου την ζωή έως τότε. Τη κζ' Δεκεμβρίου 1839, εκ της Αιγίνης. Νεόφυτος Δούκας.

⁴ Αναστασίου Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. Γ', Αθήναι 1870, σ. 55-56.

⁵ οπ.π., σ. 46-47. Ο Αν. Γούδας αναφέρει χαρακτηριστικόν ανέκδοτον «επί επιδημίας τινός ησθένησαν συνάμα βαρέως οι Ριζάραι. Και ο μέν Μάνθος αδιάλειπτως ηύχετο περί της σωτηρίας του αδελφού του Γεωργίου, ως νεωτέρου, και δυναμένον να πράξη πλειότερα τούτου. Ο δε Γεώργιος ουδ' επί στιγμήν έπαυε να δέηται του υψίστου υπέρ της σωτηρίας του αυταδελφού του Μάνθου, του μόνου ικανού κατ' αυτόν να πραγματοποιήση

την ίδια βούληση με κοινό σκοπό ο οποίος απέβλεπε σε κάτι κοινωνικά αγαθό. Η ταύτιση των απόψεών τους κατέληξε στην υλοποίηση ενός λαμπρού έργου. Ο Μάνθος και Γεώργιος Ριζάρης είχαν επικοινωνία με πολλούς διανοούμενους και λογίους της εποχής όπως προαναφέραμε, προκειμένου να τους συμβουλέψουν για την ίδρυση εκπαιδευτηρίων στην πατρίδα τους (Μονοδένδρι Ιωαννίνων) ή και αλλαχού. Ο Γεώργιος Ριζάρης, μετά τον θάνατο του αδελφού του Μάνθου, αλληλογραφούσε με τον Κωνσταντίνο Οικονόμο τον εξ Οικονόμων. Σε απαντητική του επιστολή προς τον Γεώργιο Ριζάρη ο Κωνσταντίνος Οικονόμος τον συμβούλεψε: *να ιδρύσει μεν εν Μονοδενδρίω μικράν σχολήν, να διαθέσει δε το μείζον μέρος της περιουσίας αυτού προς Εκκλησιαστικήν Ακαδημίαν εν τη μελλούση πρωτευούση του κράτους επί τω ειδικώ σκοπώ της μορφώσεως του κλήρου. Δεν φαίνεται όμως να αποδέχτηκε την πρόταση αυτήν ο Μάνθος, δηλαδή την ίδρυση των δύο σχολών. Τελευταίως κατά τους πρώτους μήνας του 1824 εν Μόσχα ενεπιστεύθη εις τον αδελφόν αυτού Γεώργιον μετά της περιουσίας και τον πόθον της ιδρύσεως μιάς σχολής εν Μονοδενδρίω^(sic)⁶. Ο Μάνθος λοιπόν πρό της αποβιώσεώς του αφήνει παρακαταθήκη στον αδελφό του Γεώργιο να συνεχίσει την υλοποίηση του οράματος τους περί ιδρύσεως Εκκλησιαστικής Σχολής⁷. Η πρόωγη εκδημία του Μάνθου δεν του επιτρέπει να χαρεί τον κοινό πόθο και το μεγάλο όνειρο της ζωής τους να πραγματοποιείται, δηλαδή την ίδρυση και λειτουργία της φερωνύμου Σχολής τους. Δυστυχώς όμως δεν υπάρχουν για τον Μάνθο αρκετές γραπτές μαρτυρίες και αρκετά διαφωτιστικά*

όσα έκτοτε εκυοφόρουν εν τω νώ οι αείμνηστοι αδελφοί Ριζάραι. Η δε θεία πρόνοια εντυχώς τότε εισήκουσεν αμφοτέρων τας δεήσεις» (sic).

⁶ Χρ. Παπαδοπούλου, Ιστορία της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής, Αθήναι 1919, σ. 17

⁷ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ιστορία της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής Αθήναι 1919 σ. 17. «να εκπληρώση εν καιρώ ευθέτω τας διαθέσεις αμφοτέρων», εμπιστευθείς εις αυτόν «μετά της περιουσίας και τον πόθον της ιδρύσεως μιας Σχολής εν Μονοδενδρίω. Ο δε Γεώργιος απεφάσισεν υπέρ τοιούτου σκοπού διαθήσει ού μόνον την του Μάνθου, αλλά και την ιδίαν περιουσίαν, μόνον σκοπόν του βίου αυτού τούτου καταστήσας». Εν αρχή της Διαθήκης του ο Γεώργιος Ριζάρης μεταξύ άλλων γράφει: «... και φοβούμενος μήπως μοί συμβή αιφνίδιος θάνατος μείνην αδιάτακτος η τε δε μου περιουσία, και η του μακαρίτου αυταδέλφου μου, ήτις εγένετο εκ νομίμου και αναντιρρητου κληρονομιάς, δια τούτου εκθέτω την παρούσαν μου εσχάτην θέλησιν, γνώμην και διαθήκην, διαθέτων παν ό,τι μας εχάρισεν η άκρα του Παντοδύναμου Θεού ευσπλαγχνία εις τόνδε τον πρόσκαιρον βίον των ιδίων ημών κόπων και ιδρώτων. Δέομαι ούν της θείας αυτού αγαθότητος ίνα μοι εμπνεύση διατάξει αυτά κατά το άγιον αυτού θέλημα προς ανάπαυσιν της ταπεινής μου ψυχής, και της του μακαριοτάτου αυταδέλφου μου». (sic)

στοιχεία. Σίγουρα όμως γνωρίζουμε την αγαστή συνεργασία με τα μέλη και την οικονομική ενίσχυση του προς τη φιλική εταιρεία⁸. Ο Μάνθος Ριζάρης, ήταν απ' τα πρώτα μέλη της Φιλικής Εταιρίας με το συνθηματικό όνομα *Πρόθυμος*. Κατηχήθηκε από τον Εμμανουήλ Ξάνθο, και παρέσχε ανεκτίμητες υπηρεσίες στον Ελληνικό αγώνα από το 1814-1824. Γι' αυτό και τον τιμούσε βαθύτητα ο πραγματικός αρχηγός της Επανάστασεως Αλέξανδρος Υψηλάντης όπως άλλωστε διαπιστώσαμε και στις προαναφερθείσες επιστολές του οι οποίες αποτελούν τεκμήριο. Οι αείμνηστοι αδελφοί Ριζάρης ήταν πραγματικά ηθικές προσωπικότητες, καλοί καγαθοί, χριστιανοί άνθρωποι! Δείγμα της φιλογενείας των Ριζαρών είναι η υπό του Μάνθου αποστολή μεγάλης ποσότητας χρημάτων για την ελευθερία των δυστυχών οικογενειών, αιχμαλωτισθεισών κατά τα πρώτα έτη της Επανάστασεως, και η ποικιλοτρόπως απ' αυτόν ενίσχυση της Παιδείας του τουρκοκρατούμενου Ελληνισμού. Σκοπός του Γεωργίου Ριζάρη ήταν να εκπληρώσει μετά τον θάνατο του Μάνθου (1824), τις διαθέσεις αμφοτέρων προς την πατρίδα και την Εκκλησία. Σημαντικότερα στοιχεία των υγιών οραματισμών των Ριζαρών είναι η Διαθήκη του Γεωργίου Ριζάρη, περί ιδρύσεως Εκκλ/κής Σχολής στην Αθήνα. Το έργο αυτό των Ριζαρών αποβαίνει συνάμα εθνικό και πνευματικό. Εδραία τους πίστη και υψηλή αποστολή ήταν ο

---

⁸ οπ.π. σ. 10. Παραθέτουμε αυτούσια την επιστολή του Αλεξάνδρου Υψηλάντη προς τον Μάνθο Ριζάρη. *Κύριε Μάνθε Ριζάρη. Οδησός τη 1 Σεπτεμβρίου 1820.*

Μόλις σήμεραν εύρον την ευκαιρίαν δια να αποκριθώ εις το διά του Ξάνθου περιπόθητό μοι γράμμα της. Πλήρ ιξεύρω ότι δεν κακιώνει ο αγαπητός Μάνθος επειδή και γνωρίζει καλώς το πάσον είμαι ενασχολημένος. Ελπίζω να μην αμφιβάλλη παντελώς ότι η προς αυτήν φιλία μου είναι στερεά και ειλικρινής. Παρακαλώ να ειπή προς πάντας τους σέρνωντας το ονομά μου χωρίς καμμίαν ανάγκην ότι τους παρακαλώ να παύσουν από το να με ονομάζουν και με συμπερασμούς να λέγουν ότι έχω διαφόρους σκοπούς και άλλα. Το πάσον αυτό πειρατικόν ας το στοχασθή και μόνος του η Ευγενεία της. Ας εγχειρήσει το παρόν μου προς τον κύριον Αναστάσιον συνδρομητήν. Και παρακαλώ να με ενθυμήσθε και εγώ σας ασπάζομαι αδελφικός κι εμί. (sic) όλος πρόθυμος, Αλέξανδρος Υψηλάντης.

Και στις 9 Ιανουαρίου του 1821 απαντά ο Μάνθος Ριζάρης στον Α. Υψηλάντη: «Βέβαια και χωρίς τιμίαν σας δεν ήθελα λείψει να σας συγχαρώ το νεόν έτος, το οποίον σας εύχομαι να απεράσετε ευτηχώς μεθ' όσων εφίεσθε αγαθών κατά την επιθυμίαν σας και με έτερον τι περισσότερον κατά τας ευχάς των δίκαιων. Τίμιαν σας ανα χείρας έχω από τας 30 του απερασμένου και πρό πάντων εχάρην διά την περιπόθητόν μοι υγειάν σας. Σας λέγω όμως ότι κατ' αυτάς εφάνησαν αγωγήται από Ιωάννινα σχεδόν 40 ημερών λέγουνο Αλή πασάς αρκετά στερευούται, ο αδελφός του Αθανάση Βάγια ο ιατρός να εβγήκεν από μέσα με αρκετήν ποσότητα χρημάτων και έγγειεν άφαντος μην ηξεύροντας κανείς που επήγεν. Τοιαύτας ειδήσεις έχομεν. Είδον όπου ο κύρ Αριστείδης και ο Ψαλίδης εμπροστέθησαν και σας ευχαριστώ, κοι οι δύο είναι ερασταί του Καλού και καλοί. Παρά τού Κομιζόπουλου είχαν γράμμα και ανάβαλε τον μισευμόν του διά την άνοιξην.

Μένω δε

Μάνθος Ριζάρης

πεφωτισμένος κλήρος να συνδράμει στην Εθνική υπόθεση. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά είναι όσα γράφει ο Γεώργιος Ριζάρης προς τον Κωνσταντίνο Παπαδόπουλο τον Ολύμπιο σε επιστολή του με ημερομηνία 21 Ιουλίου 1824: *αυτός ήτον ο σκοπός μου και αυτό είναι η διαθεσίς, μου, ζώντας να αξιωθώ να το ιδώ και τότε ας πεθάνω.* Δυστυχώς δεν μπόρεσε να δει τελειοποιημένο το έργο του, γιατί η Ριζάρειος Σχολή ιδρύθηκε και λειτούργησε το 1844.

Αοίδιμοι Ριζάρες, Μάνθε και Γεώργιε, δεν νυμφευθήκατε για να δημιουργήσετε οικογένεια, αλλά ερωτευθήκατε την πατρίδα και αποκτήσατε χιλιάδες πνευματικά παιδιά, δημιουργήσατε την Ριζάρειο πολιτεία. Είμαστε λίγα απ' αυτά. Οφείλουμε το ότι ζούμε στους γονείς μας, την γνώση και την μόρφωση μας σε εσάς. **Ας είναι η μνήμη σας αιωνία.**

Μάνθου και Γεωργίου των αοιδίμων κτητόρων της ιεράς, σχολής τάντης.

Αιωνία η μνήμη, αιωνία η μνήμη, αιωνία η μνήμη.

Οι συνεργασθέντες μαθητές της Α' Λυκείου:

Αριστείδης Μηλίσης, Κωνσταντίνος Βολικάκης, Παναγιώτης Παναγόπουλος,
Σταύρος Παπαδόπουλος, Χρίστος-Στέφανος Προφήτης,

22 Ιανουαρίου 2013